

IZDEVNIECĪBA BALTĪJA PUBLISHING

DEVELOPMENT TRENDS IN PEDAGOGICAL AND PSYCHOLOGICAL SCIENCES: THE EXPERIENCE OF COUNTRIES OF EASTERN EUROPE AND PROSPECTS OF UKRAINE

Monograph

Riga, Latvia
2018

UDC 37(4-11)(082)+159.9(4-11)(082)
De 933

Title: Development trends in pedagogical and psychological sciences: the experience of countries of Eastern Europe and prospects of Ukraine

Subtitle: Monograph

Scientific editor and project director: Anita Jankovska

Authors: Aksyonova Olena, Pivnenko Yuliya, Ardashova Yaroslava, Mershchii Tatiana, Baidarova Olga, Udovenko Olga, Bartosh Olena, Beilin Mikhail, Karpets Lyubov, Variy Myron, Vasulyeva Olena, Fugelo Pavlina, Voloshyna Neonila, Voloshko Larisa, Boyko Galina, Havrysh Nataliya, Krytiy Katerina, Gazniuk Lydiia, Semenova Julia, Hakman Anna, Nakonechnyi Ihor, Yashchuk Sergey, Gvozdetska Yulia, Holiuk Oksana, Rodiuk Nataliia, Hrytsai Nataliia, Grubov Volodymyr, Sanakuiev Mykola, Husak Olviia, Fiialka Svitlana, Denysenko Nataliia, Kalinina Larysa, Orlova Olena, Kichula Maria, Savaryn Tetyana, Koba Oleksandr, Kravchenko Natalia, Kovalenko Oleksandr, Oksiom Pavlo, Konoplianyk Lesia, Korolova Tetiana, Oleksii Kateryna, Lebid Olga, Lesik Anzhelika, Lukáč Marek, Lukáčová Silvia, Pirohová Ivana, Lyubchak Lyudmila, Dabizha Lyudmila, Mainaiev Faridun, Rybalko Liudmyla, Marchuk Vladimir, Stadnik Nadiya, Melnychenko Ruslana, Sorochynska Oksana

Publisher: SIA "Izdevniecība "Baltija Publishing", Valdeku iela 62-156, Rīga, LV-1058

Publication type: paper book

Issue: First edition

Available from: <http://www.baltijapublishing.lv/index.php/pedpsy-science>

Year of issue: 2018

The authors of articles usually express their own opinion, which is not always comply with the editorial Board's opinion. The content of the articles is the responsibility of their authors.

All rights reserved. No part of this book may be reprinted or reproduced or utilized in any form or by any electronic, mechanical, or other means, now known or hereafter invented, including photocopying and recording, or in any information storage or retrieval system, without permission in writing from the publisher and autor.

Development trends in pedagogical and psychological sciences: the experience of countries of Eastern Europe and prospects of Ukraine: monograph / edited by authors. – 1st ed. – Rīga, Latvia : "Baltija Publishing", 2018. – 626 p.

ISBN: 978-9934-571-27-5

DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-571-27-5>

The monograph studies issues of development of pedagogical and psychological sciences, taking into account the experience of countries of Eastern Europe and prospects of Ukraine. General issues of the history of pedagogy, theory and methodology of teaching and vocational education, social psychology and pedagogy, the psychology of activity in special conditions, and so on, are considered. The publication is designed for scientists, lecturers, postgraduate students, students, as well as for the general reader.

© Publishing House "Baltija Publishing", 2018
© Authors of the articles, 2018

Table of Contents

Aksyonova Olena, Pivnenko Yuliya

FEATURES OF USE OF FLEXIBLE METHODS OF TEACHING
OF STUDENTS OF INCLUSIVE CLASSES. 1

Ardashova Yaroslava, Mershchii Tatiana

PSYCHOCULTURE AND INTERACTION IN THE CONTEXT
OF THE STATE OF PERSONALITY AND SOCIETY
IN THE POST-INDUSTRIAL ERA. 23

Baidarova Olga, Udovenko Olga

MENTOR'S COMPETENCE MODEL USED TO BUILD A RELATIONSHIP
WITH A CHILD LIVING IN A RESIDENTIAL CARE INSTITUTION. 44

Bartosh Olena

EXPANDING THE CATEGORICAL UNDERSTANDING
OF CHILDREN AT-RISK IN THE UKRAINIAN
AND FOREIGN SCIENTIFIC LITERATURE. 68

Beilin Mikhail, Karpets Lyubov

PROJECT-AND-PERSONALIZED PARADIGM OF EDUCATION:
SOCIAL-AND-ANTROPOLOGICAL CONTEXTS. 92

Variy Myron

THE HUMAN PSYCHE: PSYCHIC AND ENERGETIC APPROACH. 111

Vasulyeva Olena, Fugelo Pavlina

AGRARIAN EDUCATION OF UKRAINE: PSYCHOLOGICAL,
PEDAGOGICAL, AND ECONOMIC ASPECTS. 140

Voloshyna Neonila

VALUE ORIENTATIONS IN THE STRUCTURE OF THE PERSONALITY . . . 158

Voloshko Larisa, Boyko Galina

DESIGN OF A MODEL OF THE PROFESSIONAL COMPETENCE
FORMATION OF THE PHYSICAL THERAPY SPECIALIST
IN THE PROFESSIONAL PREPARATION SYSTEM. 177

Havrysh Nataliya, Krytiy Katerina

PASSIONARITY OF PRESCHOOLERS AS INDICATOR
OF THEIR LIFE ENERGY. 196

<i>Gazniuk Lydiia, Semenova Julia</i>	
PHYSICAL CULTURE IN SOMATIC HUMAN BEING	214
<i>Hakman Anna, Nakonechnyi Ihor</i>	
OLYMPIC EDUCATION IN THE EDUCATIONAL PROCESS OF UKRAINE (IN THE CASE OF BUCOVYNA).	232
<i>Yaschuk Sergey, Gvozdetska Yulia</i>	
STRUCTURE OF PROFESSIONAL COMPETENCY OF THE ENGINEER-PEDAGOGUE OF THE FOOD INDUSTRY AND THE EFFECT ON THEIR ASPECTS OF PROFESSIONAL PREPARATION.	258
<i>Holiuk Oksana, Rodiuk Nataliia</i>	
PEDAGOGICAL VIEWS OF S. MYROPOLSKY ON THE CONTENTS OF PRIMARY EDUCATION.	280
<i>Hrytsai Nataliia</i>	
EUROPEAN EXPERIENCE OF THE METHODOICAL TRAINING OF FUTURE TEACHERS OF BIOLOGY.	306
<i>Grubov Volodymyr, Sanakuiev Mykola</i>	
INFORMATION CULTURE AND “INTERPASSIVE DISEASE” OF E-SOCIETY: STATE AND DIGITAL CHALLENGES.	327
<i>Husak Olviia, Fiialka Svitlana</i>	
SOCIAL MEDIA INFLUENCE ON PUBLIC OPINION AND YOUTH BEHAVIOR.	350
<i>Denysenko Nataliia</i>	
ANDRAGOGIC APPROACH AS A BASIS FOR THE FORMATION OF PROFESSIONAL MOBILITY OF FUTURE TEACHERS OF PHYSICAL EDUCATION.	370
<i>Kalinina Larysa, Orlova Olena</i>	
PECULIARITIES OF THE USAGE OF INTERACTIVE TECHNOLOGIES IN THE PROCESS OF PROFESSIONAL TRAINING OF THE FUTURE SPECIALISTS OF CULTURAL-AND-LEISURE SPHERE.	392
<i>Kichula Maria, Savaryn Tetyana</i>	
THE DEVELOPMENT OF CREATIVE AND PEDAGOGICAL ASPECTS IN THE PROCESS OF MEDICAL STUDENTS TRAINING.	410

**INFORMATION CULTURE AND “INTERPASSIVE DISEASE”
OF E-SOCIETY: STATE AND DIGITAL CHALLENGES**

**ІНФОРМАЦІЙНА КУЛЬТУРА Й «ІНТЕРПАСИВНІ ХВОРОБИ»
Е-СПІЛЬНОТИ: СТАН І ЦИФРОВІ ВИКЛИКИ**

Grubov Volodymyr¹

Sanakuiev Mykola²

DOI: http://dx.doi.org/10.30525/978-9934-571-27-5_16

Abstract. The urgency of the stated problem associated with the increasing influence of the technology of the human logosphere and the reformatting on this basis of its inner world as a personification of the nature of historical, moral-cultural and psychological behavioral reactions of its existence.

The subject of the study is the internal “vibration” of the information person whose extreme forms are “interpassive diseases” of the e-society.

The purpose and task is an attempt to determine the influence of information flows on the mental state of man and the inclusion of various forms of inter-passive diseases inclusion into the human personality that affect its rationality. The achievement of the goal requires the solution of two interrelated tasks – a refinement of the defects of information culture as the effects of cross-cultural communication and the determination of the specifics of “interpassive diseases” as a result of violation of socio-cultural and psychological integrity of the individual. To achieve the goal, the following methods were used: dialectic, systemic, axiological, and comparative.

The content of the first issue, “Information Culture and the Psychological Consequences of Cross-Cultural Communication”, reflects the statement that with the growth of information flows in the human psychic there is a gradual formation of new multilayered series of modern value orientations that influences its cultural identity. Information pressure of a more attractive culture promotes a soft separation of people from the background of traditions and gives human personality new features that it has not had in previ-

---

¹ Doctor of Political Sciences, Professor, Ukraine

² PhD, Senior Lecture of the Department of Advertising and Public Relations, Institute of Journalism, Borys Grinchenko Kyiv University, Ukraine

ous history – spatial freedom, mobility and independence in an exchange of views. For unformed individual human consciousness, such tendencies are a challenge to lifestyle and selected subcultural projects. These challenges are manifested both at the individual and group levels, and in the production of new forms of information and psychological dependence.

An attempt is made to look at information culture as a out-civilizational phenomenon of being a modern person that produces an informational personality with an inner-personal conflict, a struggle between motives and contradictory goals of self-affirmation as a social being, which puts himself in front of the eternal natural choice: body or soul? The bias towards the technological way of life turns it into an eternal nomad, “a subject of unhappy consciousness” (Hegel), who is incapable of comprehending the truths of life. Ultimately, this leads to generational gap and a fundamental change in values and moral and psychological landmarks.

The content of the second issue, “From psychological mutations to” interpassive diseases », reflects the statement that the new information reality becomes a source of mental stress, and the human personality is experiencing a state of psychological pressure. As a result, the individual begins to prefer such information, which does not require intensive intellectual work, and turns into its consumer. With the loss of volitional qualities of human rationality and the change in the psychological characteristics of the picture of the communication space, there are changes in the psychology of the formation of informational socio-cultural practices, which are particularly manifested in the “interpassive diseases” of e-society.

Conclusions. The aforementioned forms of “interpassive diseases” signal to the society that the growing wave of information in the absence of socio-cultural filters and clear regulatory and legal regulation of the media space becomes a very dangerous challenge for the mental health of the society and the individual. A person with interpassive disease experiences two opposite feelings: on the one hand, as self-enclosed being, it tends to feel certain self-confidence from the fact that it can always realize the needs of its “ego” in the cyberspace, but, on the other hand, in the depths of her soul there is always a doubt in her insignificance and hope for something external that can always support and save her. In this state, it becomes an easy prey to the neoteric cultural-ideological currents that offer their universal recipes for self-improvement and self-development, remaining the absolutely indifferent to the possible choice of the person himself.

The above analysis allows us to focus on the issue of the ratio of personal and general. The limits of personal Internet-freedom and the prospects of the possibilities of computer technologies as new constituents of the existential basis of security, prompts the state institution to take steps to protect both the mental health of man and the sociocultural and moral symbols of his being as the basis of the integrity of the human person. First of all, this should happen at the national level in the form of developing national-oriented strategies for information security, information policy and raise of the information and cultural literacy of the person himself.

1. Вступ

У культурне збагачення людини інформаційні технології привнесли не тільки необмежені можливості ознайомлення з багатством світової цивілізації, але й феномен паралельного життя у духовно-культурному світі, який все більше сприймається як необмежене користування цінностями інших культур. Сьогодні нову культурну реальність відтворює віртуальне суспільство е-мережі як поза історична спільнота, що об'єднана силою групових і особистих прагнень. Головними салагами цієї спільноти стало «знати більше», «мені це цікаво», «я хочу бути почутим», «моя думка важлива» тощо. Такий кібермікс внутрішніх установок робить людину «місцем зустрічі» абсолютно різних світоглядних принципів, а її розум – «інструментом сумніву», який губиться у тонкощах еклектичних хитросплетінь культурних кодів [1]. З одного боку це приводить до зростання етичного плюралізму і знецінення цінностей, а з другого як визначав А. Тоффлер, до внутрішнього «хитання» самої людини, що пов'язана з пошуком своєї ідентичності. На його думку «відсутність ідентифікації з субкультурними групами занурює нас у відчай самотності, відчуження і неефективності. Ми починаємо запитувати, «хто ми такі?». ...Субкультура, до якої ми належимо, допомагає нам відповідати на будь-які питання; вона тримає наші життєві лінії на місці» [2, с. 249-252]. Інформаційна доба людства проблему внутрішнього «хитання» людини актуалізувала у крайніх формах її асоціалізації і «хворобах» е-спільноти, які з зростаючою приреченістю стають неабияким викликом для нової генерації інформаційної людини. Отже нова реальність вимагає нових оцінок того, що відбувається у світі людського буття, зокрема, акцентування уваги на наслідках «хвиль» інформаційної революції, що зачіпає як внутрішній

світ людини, так й її поведінкові і психологічні реакції, які продиктовані інформаційною комунікацією і перспективами її розвитку.

Аналіз останніх публікацій і праць. Певною мірою цієї проблематики торкаються такі відомі дослідники проблематики інформаційного суспільства як А. Тоффлер, С. Тулман, П. Слотердайк, С. Жижек, М. Маклюєн, В. Зомбарт, К. Шваб, Ю. Хайрулліна, О. Дзьобань, С. Романюк, О. Слюсар, А. Горелов, М. Мамардашвілі, О. Плотнікова, О. Прудникова А. Барнаш, Є. Крініцина тощо. Наприклад, А. Тоффлер концентрує свою увагу на зміні стилю життя людини, її внутрішнього світу та психології мотивацій її поведінки [2], К. Шваб подивився на людину і людську психологію через призму глибини змін її внутрішнього світу, які диктуються цифровими технологіями «Четвертої промислової революції» [3], С. Жижек аналізує джерела народження в інформаційній цивілізації психології інтерпасивної людини, як виклику її соціальній природі [4], О. Прудникова розглядає зміну типі мислення і психологічного портрету людської особистості, які відбуваються під тиском інформаційних потоків та їхніх наслідків, [5], О. Дзьобань звертає увагу на зростання електронного насильства та наслідки для психічного здоров'я людини, [6], Л. Зиннурова акцентує увагу на формування у новому столітті цинічної людини як результату внутрішнього культурного і психологічного колапсу, що несе інформаційна безпорадність [7]. Віддаючи належне авторській думці цих вчених слід сказати, незважаючи на достатньо ґрунтовний характер їхніх праць, особистісні і групові аспекти ідентифікації і психологічні реакції людини на феномени інформаційної культури е-спільноти, які матеріалізуються в «інтерпасивних хворобах» висвітлено ще недостатньо.

Отже **метою і завданнями** статті є спроба визначити вплив інформаційних потоків на психічний стан людини та привнесення у людську особистість різноманітних форм «інтерпасивних хвороб», які уражають її раціональність. Досягненню мети сприятиме вирішення двох взаємопов'язаних завдань, – це уточнення вад інформаційної культури у наслідках крос-культурної комунікації і визначення специфіки «інтерпасивних хвороб» як результату порушення соціокультурної і психологічної цілісності людської особистості. Логічним є те, що ці завдання розкриваються у двох відповідних розділах з відповідним змістом.

Для досягнення мети були використані такі методи: **діалектичний, системний, аксіологічний, компаративний.**

2. Інформаційна культура і психологічні наслідки крос-культурної комунікації

Безперечним фактом сьогодення є те, що постіндустріалізм перестає бути суто технічним проектом. У науковому дискурсі відносно його вже знайомих інтенцій як наука, освіта, екзистенція все більшого значення набуває фактор інформаційної культури, де людині відводиться центральне місце. Як про органічну складову культури, про інформаційну культуру йдеться багато. Проте, як і з її великою попередницею [культурою] само визначення інформаційної культури перебуває в авторських інтерпретаціях, пошуках її основ і типологізації. У цій проблематиці для нас цікавим є типологізація на основі структурно-діяльнісного підходу, яка охоплює як специфіку устрою інформаційної сфери у її багатоматі, так і діяльність різноманітних груп населення у самому широкому переліку. Відповідно до цього підходу інформаційну культуру умовно можна поділити на масову інформаційну культуру, спеціалізовану інформаційну культуру і особистісну інформаційну культуру [8, с. 166-170].

Зрозуміло, що крім позитивно проголошених сенсів інформаційна культура не може не приховати й явні проблеми. В першу чергу, вони пов'язані з відхиленою чуттєвістю економічної людини, яка позиціонує себе переважно в світі речей і провокує «хитання» її внутрішнього світу (А. Тоффлер). Наслідком цього, перед людиною постають питання ролі нових духовних селекцій, пошуку особистісної і колективної ідентичності та прискорення соціокультурних розшарувань. З одночасними змінами її внутрішнього світу і соціально-психологічного складу змінюються її пріоритети та потреби [9, с. 54-55]. У свою чергу зростання інформаційних потоків поступово формує нові багатозаровні ряди в психіці людини та сприяє диференціації і поглибленню її внутрішнього життя, а інформаційні можливості остаточно відривають людину від підґрунтя «традицій» і наділяють людську індивідуальність новими рисами, яких вона не мала за попередню історію – просторовою свободою, мобільністю і незалежністю в обміні думками, допитливістю «без меж» тощо.

Для несформованої окремої свідомості такі тенденції є викликом стилю життя і обраних субкультурних проектів. Ці виклики проявляються як на індивідуальному і груповому рівнях, так і в продукуванні нових форм інформаційної залежності. Наприклад, на індивідуальному

рівні інформаційне суспільство породило такий соціальний феномен як *kid adults* (дорослі діти) – крайню форму людської особистості, яка весь час перебуває у полі Internet культури й Internet економіки. Це власне її ефір життя, простір «незбагнених мрій» і вічних прагнень. Визначальною рисою такої особистості є внутрішньо-особистісний конфлікт, боротьба мотивів і суперечливість цілей самоствердження як соціальної істоти, яка сама себе ставить перед природним вибором: тіло чи душа. Ухил у бік технологічної нікрофільї і відповідного способу життя перетворює її у вічного кочівника у пошуках «духу» матеріального світу, світу речей, у якому домінує лише мораль споживання. Інформаційна культура цю тенденцію абсолютизує у психології споживання товарів VIP групи – яхти, літаки, розумні дома, дорогій одяг, функціональні годинники, функціональні окуляри тощо. Груповий рівень відтворення цього феномену лише перетворює обрану лінію поведінки у колективну віру соціальних груп в єдиний шлях самоствердження у конкурентному середовищі. Споживання перетворюється на новий феномен соціальної релігії. Цей феномен економічної людини інформаційної доби В. Зомбарт визначає через салоган «впевненості у спокої, якій притаманний будь-якому органічному життю» [10, с. 14], адже, на його думку, економічна людина піклується лише про себе і про ідеальну організацію власного середовища.

Це є свідченням, що рівень світоглядної культури визначається «здатністю людського організму в своїй поведінці відхилятися від генетично запрограмованих, інстинктивних форм поведінки. У будь-якому конкретному випадку лінію її поведінки будуть визначати: світовідчуття, світоуявлення, світосприйняття, світобачення, світорозуміння, що заявляють про себе певним типом культурологічної поведінки у суспільстві» [11, с. 81]. Як писав Л. Виготський «Особистість не вроджена, але виникає у результаті культурного розвитку, тому «особистість» є поняття історичне. Вона охоплює єдність поведінки, що вирізняється ознакою оволодіння» [12, с. 315]. Така постановка проблеми потребує відповіді на надто чутливе питання: оволодіння чим ?. Для раціонального сприйняття реальності це надто важливо. Відповідь на нього як зазначалося вище дає культурологія, але неабиякі важелі знаходяться і в сфері освіти, яка в умовах відкритості інформаційного простору і конкуренції культур пропонує альтернативні погляди на соціально-економічні, політичні, духовно-культурні і психологічні процеси.

За цих умов відбувається трансформація традиційної ментальності і психологічних настанов цілих соціальних груп, що виражається в надкритичному ставленні до внутрішньої інформації, що відображає минуле і некритичному – до інформації, що надходить ззовні. Особливо контрастних форм це набуває у молоді, яка вже навчилася «плавати» в інформаційному просторі Internet, але яка позбавлена досвіду читати «інформаційні коди» повідомлень і розгадувати стратегії Internet-візаві. Вважається, що вік 12 – 40 років відповідає максимальній потребі як у загальній, так і в професійно-спеціалізованій інформації. Це вік прирощування і розширення різноманітної інформації. Проте молоді люди віком від 18 до 24 років надають перевагу загальній інформації як формі можливої діалогічності життєвих орієнтирів і способу вибору власної ідентичності. «З точки зору інформаційних процесів це означає порушення діахронних структур. У суспільстві відбувається розрив поколінь, кардинальна зміна цінностей і моральних орієнтирів» [13, с. 17].

Такі тенденції є ознакою того, що у результаті крос-культурної комунікації як феномену інформаційного єднання національних культурних практик, з'являються нові культурні форми як віддзеркалення більш сильніших інформаційних культур. Результатом цих складних процесів стає деформація інформаційних структур і втрата ними такої вагової функції як продукування культурних кодів і глибинних соціокультурних, історичних і психологічних змістів, які завжди носять крайнознавчий характер. Нова реальність стає джерелом стресів, а людська особистість переживає стан психологічного напруження. Унаслідок, індивід починає віддавати перевагу такій інформації, яка не вимагає інтенсивної інтелектуальної роботи, а сама вона перетворюється лише на споживача інформації. Звідси інформація, яка не вимагає зусиль для її засвоєння, сприймається пасивно, а це у свою чергу, у зворотному зв'язку, послаблює характер діалогічності. У цій ситуації суб'єкт, який управляє комунікацією стає лідером діалогу і через систему настанов спрямовує дії соціальної групи й індивіда у потрібному напрямку. Відтворюється механізм «м'якої сили», що дозволяє здійснювати маніпуляцію не прямо, а опосередковано, створюючи ілюзію свободи власного вибору. З цього приводу влучно висловився американській філософ і культуролог Г. Шіллер – критик концепції культурного імперіалізму. На його думку «сьогоднішній концепт культурного імперіалізму найкраще

описує суму процесів, коли домінуюча культура засвоює засоби сили і тиску, а також підкуп для формування інституцій, які пропагували б цінності домінуючого центру системи» [14].

В умовах домінування культурно-психологічних стереотипів певних субкультур, які принесла інформаційна епоха проблема свободи власного вибору виявляється тим каменем спотикання, навколо якого людська раціональність втрачає свій глибинний сенс – діяти розумно і відповідально як це диктують глибинні екзистенціальні покликання. Виклики характеру такої раціоналізації свободи вибору простежуються у двох площинах – площині культури і площині психології. С. Тулман у праці «Людське розуміння» проблему вибору свідомо виносить за межі, так званого, «форуму раціональності». На його думку, за раціональністю стоїть сам акт можливості комунікації як певного процесу, її справжній зміст можуть розкрити лише горизонти справжніх світів комунікантів, в яких прихований загальнокультурний аспект. Головним завданням розуму є обговорення і застосування понять в загально-соціальному і психологічному комунікативному просторі в їх «соціальних і політичних практиках», що і визначає раціональну процедуру відбору [15, с. 170-175]. Ю. Хабермас феномен вибору практично ідеалізував. Це простежується у тому, що сам акт комунікації як процедури відбору (вибору) загальнокультурних і загальносоціальних смислів у нього тісно переплетений з обов'язковою свободою, рівністю і взаємоповагою сторін. Суперечність такого підходу полягає у тому, що в умовах інформаційного середовища де взаємодіють різні культурні феномени і практики це практично неможливо. Адже в комунікації діє не лише раціональна, ірраціональна але й психологічна складова. Цю особливість С. Жижек пояснює через Фромівську формулу «свідомої втечі від свободи» як вчинку слабкої людини, яку лякає сама відповідальність за вибір як акту свободи. В умовах духовно-культурної кризи особистість, на думку С. Жижека, намагається відмовитися від вибору на користь Другого. Цей акт він називає «заміщенням». Сам феномен «заміщенням» виглядає досить просто – це відмова від будь-яких сутнісних елементів, наприклад страхів, на користь Другого. Вона [відмова] відчиняє простір, в якому можна відчувати себе вільним від цих елементів, наприклад, «коли Другого приносять в жертву замість мене, я зможу жити з усвідомленням того, що я приніс за свою провину розплату. Це виглядає як ритуал, в якому я переносу

відповідальність за вибір на Другого, я знімаю з себе відповідальність і виграю необтяжливий нічим власний простір, в якому я можу реалізувати свою свободу. Я дію через Другого, цю дію можна назвати інтерактивністю. Але вона (інтерактивність) має зворотній бік – інтерпасивність, перенесення пасивності на Другого, і ця сторона, на думку Жижека більш небезпечна. В ситуації вибору ця звичка до заміщення приводить до того, що Другий, залишаючись пасивним спонукає мене робити активні дії, здійснювати вибір без вибору, імітувати активність, імітувати вибір [16, с. 15-23]. Подібне психоаналітичне пояснення процесів вибору/не вибору є досить продуктивним у межах Internet-культури, яка пропонує новий тип заміщення: співрозмовником людини стає кіберпростір як нова ноосфера, яка уособлює колективний розум XXI століття. У результаті в умовах зростання кількості інформації, конкуренції ідей і практик людська свобода стає заручницею недосконалої раціональності, а її власний вибір позбавлений дійсної свободи.

В праці «Цінності культури і долі мистецтв» О. Кривцун справедливо зазначає, що людські потреби є ні тільки результатом історії еконімічних процесів, але й вони увібрали глибинні психологічні зміни у самій людині, які відбулися під тиском середовища, в якому вона живе. З цього приводу він пише: «Історично-специфічний устрій людських потреб – це об’єктивний і значною мірою саморухливий процес. «Психологічні мутації», завдяки яким у людині з’являються нові установки і потреби, легко розмивають сталі норми, якщо ті приходять у протиріччя з умовами безперервних змін реальності. Такого роду психологічна трансформація може відбуватися сама собою, тобто за межами прямої апеляції до свідомості (хоча його участь і не виключається). Свідомість переважно занята засобами, озброєнням і нормами задоволення потреб – останні ж складаються на основі участі усвідомлених і неусвідомлених факторів, які приймають участь в «психічних мутаціях» [9, с. 56].

3. Від психологічних мутацій до «інтерпасивних хвороб»

Інформаційна культура поняття «психологічні мутації» дещо розширила. З’явилося поняття «психоморфоз». Воно відобразило стійкий характер певного переліку негативних рис, які формує інтелектуальний формат особистості у межах «спіралі тиші». Цей термін застосував психолог Шеррі Теркл, який працює в Масачусетському університеті

теті (США). Під ним він розуміє звуження і поляризацію особистісних джерел інформації людини Internetкультури. «Це є важливим оскільки те, що ми читаємо, чим ділимося з іншими і, що бачимо в контексті соціальних медіа визначає наші рішення» [3, с. 133]. Така поведінка є типовим психологічним явищем для великих груп Internet спільноти і має властивість до повторення у масових масштабах.

Психоморфоз – це соціально-психологічний вимір особистісного інтелектуального розвитку. Як феномен свідомості і специфічний спосіб мислення психоморфоз став чинником вивільнення людської особистості від раціональної заданості і заміщенням її варіаціями і алогізмами віртуального світу. У результаті інформаційні потреби переважно зосереджуються на своєрідній культурній реторті, в якій «програються» опозиційні цінності, «моделюються» неправильні типи поведінки, «пропагується» новий стиль життя, нові формати спілкування тощо. Тобто складаються такі образи, які потім у якості стійкого інформаційно-художнього еквіваленту епохи – метафор, символів, міфологем підхоплюються великою е-аудиторією і стають її життєвими орієнтирами. Це стає основою інформаційного оновлення філогенетичного процесу де людська особистість починає одночасно жити у двох духовних світах: у світі стадій культурно-історично розвитку і у світі «інтерпасивності» (С. Жижек) Internet спільноти. Те, що у свідомості людини перший світ відтісняється на другі ролі, свідчить хоча б той факт, що переважна частина активного населення планети постійно перебуває в Internet просторі, в маніфестаціях форм інформаційної культури, у яких домінують крайні «епатуючі мотиви, що пов'язані з гіпертрофією і абсолютизацією насилля, екстремізму, еротики, легкого і красивого життя тощо» [9, с. 57]. Тобто не з найкращими формами людської психіки і поведінки.

Це дає підстави висловити думку, що сучасна особистість все більше перетворюється в «суб'єкт з нещасною свідомістю» Гегеля, який жахається того, що він повинен досягнути власним розумом. Слабкість такої «неповнолітньої» (І. Кант) раціональності проявляється як в силу того, що в кіберпросторі більшість людей губиться через захоплення модними ідеями і течіями, так і в силу того, що саме ця частина людства демонструє свою неспроможність користуватися власним розумом без сторонньої допомоги. На психологічному рівні такі «мутації» можна представити як «інтерпасивні хвороби». Природу такого захворювання

можна порівняти з епідемією грипу, коли великі групи людей в силу слабкості імунітету починають хворіти і розповсюджувати небезпечний вірус. Виходячи з попередніх зауважень сам феномен «інтерпасивних хвороб» можна уявити як залежність раціональності від «потoku інформації» і втратою особистістю колективних соціально-вагомих і морально-психологічних змістів. У кінцевому рахунку з втратою людською раціональністю вольових якостей і зміною картини її психологічних характеристик відбуваються зміни і у її психології формування інформаційних соціокультурних практик. Отже кожна «інтерпасивна хвороба» має свою специфіку, а Internet-простір цю специфіку лише примножує. В науковому дискурсі ця проблематики постійна, ми ж пропонуємо розглянути її в онтології хвороб, які ця «інтерпасивність» продукує у сьогоденні і на майбутнє.

Internet-будинок. Як глобальний проект Internet давно перетворився у великий будинок, своєрідну комуналку де мешкають і спілкуються родичі, друзі і просто знайомі. Вони завжди поруч і знаходяться на відстані «кліку». Поспілкуватися, або зайти в гості означає відвідати профіль іншого, що практично прирівнюється до відвідування кімнати, де живе співрозмовник і де відображений його внутрішній світ, наприклад, фото, музика. Завдяки такій технології будь-який діалог може миттєво перерости в полілог, а співрозмовник набути більш колективного і полікультурного виміру. Так з'являється колективне «МИ» чи «ВОНИ». Змінюється і психологія е-людини: «друзі» стають об'єктами уваги і піклування, у людей зібраних в одному місці зникає відчуття дискомфорту і тривоги, а відсутність в Internet-будинку перманентної соціальної конфліктності, робить людину більш чутливою до проблем і страждань інших. Відбувається єднання одиноких душ, які не знайшли себе у реальному житті. Феномен такої поведінки полягає у тому, що людина тікає від стандартизації світу в якому вона перебуває і обставин, які її теж стандартизують: робота, умови і ритми життя, оточення, мораль. «Люди стають схожі один на одного, як продукт, який вони виробляють, створюючи неякісну, понуру у своїй одноманітності масу» [9, с. 45].

Отже такий спосіб втечі людини від себе в культурні проекти кіберпростору породжує більш небезпечну ситуацію: комунікація позбавлена моральної мети і соціально-вагомих орієнтирів стає форматом (Т. Фрідмен) «суперечливого Я» як збірного (сконструйованого)

образу, який поступово втрачає глибинні основи самоідентифікації та зв'язки з реальним життям. Занурення в себе як акт психологічного пошуку власного «Я», комунікація підміняє поверхневим спілкуванням, а сама вона перетворюється на соціальну булімію – невтомну Сізіфову працю, яка ніколи не задовольнить спрагу дійсного спілкування.

Like-емоції. Як спосіб неформальної комунікації, який націлений на емоційно-психологічну сферу людини феномен Like ствердився на початку нашого століття. В молодіжному середовищі Like став лакмусовим папірцем рівня соціально-групового визнання. Націлений на зовнішній бік сприйняття інформації (фото, тексту, репліки тощо) він також слугує своєрідним маркером визнання е-спільнотою «талантів» особистості, яка цю інформацію розмістила. Сленгове «круто» і відповідний smile-символ стають знаковими формами стану психологічної «збудженості» аудиторії до розміщеного повідомлення. Феномен Like відображає глибинні властивості людської психіки відчувати свою причетність до інших, свою соціальність: бути почутим, бути побаченим, бути цікавим.

Проте, комунікацію не слід обов'язково сприймати як лінійну справу, у якій все задано, і у якій всі завжди задоволені. Особливістю соціальних комунікацій є те, що у боротьбі за визнання людина сама себе робить заручником власних амбіцій. Моральна сторона спілкування е-спільноти потребує постійних зусиль особистості у руслі прийнятих норм, які складають загальновизнані правила формування контенту повідомлень. Соціальні мережі спрямовують індивідуальну свідомість у напрямку, де визнання та прихильність потрібно заслужити. Адже Like не ставиться людині за те, що вона просто є. Для того, щоб заслужити прихильність та отримати Like необхідно зробити те, що може відповідати правилам спільноти. Потрібно бути не тільки «цікавим» для «НИХ», а бути часткою цього культурного організму і жити у загальновизнаному ритмі і стилі. Отже зворотній бік Like очікувань ставить свободу особистості перед вибором: бути собою, або підкорюватись дисгармонії особистісних взаємин, яка продиктована культурою інформаційного середовища. Прикладом того, що для людини ця дилема не є порожнім звуком є, так званий, «синдром Snezhana». Його поява у публічному просторі пов'язана з дівчиною з Белграду Сніжаною Павлович (Snezhana Pavlović), яка на підґрунті залежності від спілкування у соціальних мережах потрапила до психі-

атричної лікарні. Причиною стресу Сніжани стала незадоволеність у соціальній потребі, яка була викликана неувагою її друзів до коментарів, які вона розмістила у соціальній мережі “Facebook”. Сніжана не отримала очікувану кількість лайків [17].

Ігри. Ігри є часткою художньо-емоційного сприйняття людиною життя. Вони є засобом відображення історичного лиця людини, яке найбільш контрастно проявляється через реалізацію потреб людини в періоди вільного волевиявлення. Наприклад, Греція подарувала людству Олімпійські ігри, Римська імперія – гладіаторські бої, а наше сьогодення – ігри у віртуальному світі. Діяльність людини в момент дозволяє перетворює того хто їм володіє, в іншого суб’єкта, і у якості цього іншого суб’єкта, вона вступає потім в безпосередній процес духовно-культурного виробництва.

В сфері дозволяє діє чітка закономірність: зміст культурних потреб і форми їх задоволення є показником «міри особистості» самого індивіду, тобто міри «людяності людини», її раціональності, про що у свій час сказав І. Кант. В момент розваги у людини зміщуються уявлення про норми і про їх порушення, про дозволене і про заборонене. Окутана негою приваблювання нова сюрреальність, яка задана грою зливається з порядком речей заданих нормами культурного життя. Змістом інформаційного матеріалу стає видовище, сповнене емоційного контексту, який подано в експресивному вигляді. За цих умов людина втрачає себе і, стаючи активним співучасником гри не помічаючи того, відає свою волю в руки іншого, тобто тому, хто цю ситуацію зрежисував. Глибину цього дійства передає вислів, що гра – це можливість втратити себе. Як констатують фахівці «у будь-якому суспільстві і за всі часи перший тип поведінки неминуче перемішувався другим» [9, с. 57]. Е-ігри є яскравим виразом такого феномену.

Як продукт зростання цифрової грамотності і певних соціально-психологічних установок й переваг е-ігри стали невід’ємною часткою стилю життя, перш за все, такої великої соціальної групи як молодь. Жива чуттєвість і тяга до всього нового в світі Internet розваг перетворили цей соціальний прошарок у головного споживача специфічного продукту Internet індустрії і локомотив, якому відведена роль розширення її географії. Саме через цю причину, виходячи з своїх потреб й очікувань велика частка сучасного суспільства відводить певне місце пошукам збудження, виокремлюючи цьому захопленню

велику частку свого життя. Цьому сприяють і маркетингові стратегії великих компаній в сфері е-розваг: скільки б «гарним», або «поганим» не був би той чи інший комплекс потреб у різних соціальних груп, жоден з них не залишиться без відповідних форм задоволення.

Наступні форми «інтерпасивних хвороб» безпосередньо пов'язані з інформаційно-цифровим характером психоморфозу (іноді його називають цифровим психоморфозом) як особливої форми психологічної залежності «нешасної свідомості» Гегеля й специфікою її реакцій у нових соціокультурних практиках інформаційного суспільства. Цю специфіку відображають такі форми «інтерпасивних хвороб» як «планшетна свідомість», «кліпове» мислення, «цитатне» мислення, цифрова інфантильність, трансактивна пам'ять тощо [18, 19, 20, 21].

Планшетна свідомість. Суб'єктно-об'єкту сторону феномену планшетної свідомості визначає активнодіючий індивід, інструментарій і способи, завдяки яким він формує свій інформаційний світ. Це є комп'ютер, світ гаджетів й Internet ресурс. Сутність планшетної свідомості полягає в тому, що до будь-якої інформації людина ставиться як споживач певного продукту, де формат споживання носить абсолютний характер. Тобто споживання заради споживання. Основу перманентності цього процесу сформували погляди на «успішну людину», що з'явилася на зламі століть. В суспільній свідомості фігура нової людини стала позиціонуватися як вузькопрофільний фахівець з високим рівнем комп'ютерної грамотності. З часом така соціально – психологічна установка була втілена в освітні практики і переросла у так звані «освітні послуги» і «лідерську освіту», де об'єкт освіти практично перетворився на глечик давньогрецького філософа Протагора. Його не потрібно виховувати, його лише потрібно заповнювати відповідним інформаційно-освітнім контентом. За таким способом навчання інформація перетворилася на «ВСЕ», а її зміст у певний догмат, який треба лише зазубрити. Зворотно, від «викладача став потрібен не стільки зміст пропонованого матеріалу, скільки форма, театральність, а сам носій «планшетної свідомості» став акцентувати увагу лише на «сучасності» матеріалу та/або способі подачі його викладачем» [19, с. 467]. Це призвело до певного парадоксу: інформації забагато, а рівень освіти низький. Тобто, ми стаємо заручниками штучно створеної ситуації, коли кількість інформації перестала означати її якість, а сам об'єкт освіти перетворився в предмет інформаційних впливів.

Сьогодні таку картину ми можемо спостерігати у будь-якому вищому навчальному закладі, включаючи й закордоні. Яскравим прикладом вад такої освітньої політики є так зване «списування» і постійне звернення студентів до джерел «планшетної пам'яті».

Кліпове мислення. Основу поняття «кліпове мислення» складає термін “clipping”, що означає необроблену аналітично інформацію, не зведення розрізнених фактів, а поверхове «бачення» необробленої інформації. Поняття «кліпове мислення» з'явилося у 80-х роках ХХ століття і вказувало на особливості психіки людини сприймати інформаційно-сюжетну картинку музичних кліпів. Звідси і назва – «кліпове мислення». Дослідники цього феномену звернули увагу на особливості людської свідомості щодо сприйняття кліпових фрагментів, які пов'язані між собою лише формально. Проте, ці фрагменти залишаються достатньо різними та такими, що чергуються з великою швидкістю. Швидка зміна інформаційних сюжетів провокує глядача до «стрибків» мислення та ідей, які теж не пов'язані між собою [22, с. 78]. Такий спосіб подання матеріалу применшує логічне мислення і, навпаки, збільшує емоційне і психологічне напруження. З точки зору інформаційного менеджменту це цілком вивірений крок, за яким прихована чітко сформована мета – одномірність семантико – логічних характеристик інформаційного простору повинна утримувати людську свідомість у певних інформаційних і емоційних рамках. З позиції соціально-культурного погляду ці рамки позиціонуються як смаки користувачів. Завдяки цьому звужується інформаційний горизонт певних соціальних груп і настає однолінійність інформаційно-культурного простору, в якому циркулюють одні й ті ж самі ціннісні орієнтири. Проте, слід мати на увазі, що смаки й інтереси завжди носять індивідуальний і груповий характер і на основі цих відмінностей у будь-якому соціумі утворюються стійкі культурні анклав, які намагаються жити тільки їм притаманним стилем. Для будь-якої інформації це слугує своєрідним матричним фільтром їхнього соціального здоров'я. Прикладом такого характеру організації інформаційно-культурного життя є життя негритянських або іспаномовних громад в США. Притаманно це і для європейського мультикультуралізму. З позиції взаємодії і конкуренції культурних феноменів, – це природно.

Це свідчить, що у глибинах людської психіки закладено інформаційно-культурні коди, які спрацьовують як під впливом умов і обста-

вин її життя, так і в силу її культурної належності і специфіки нервової організації. Завдяки цьому на рівні соціуму зростання кількості інформації може призвести до непорозуміння і неможливості ведення діалогу, а на рівні особистості – до когнітивного дисонансу між внутрішнім та зовнішнім світом. Це стає можливим тому, що зовнішній обсяг інформації для людини є не тільки значним, але й агресивним. Тобто таким що уявляє собою небезпеку для внутрішньої цілісності індивіду в силу особливостей рівня його функціональної грамотності і особистісної неготовності/неготовності до сприйняття запропонованого контенту. Наслідком цього стають негативні емоції і незадоволення собою, людина починає відчувати дискомфорт спричинений як інформаційним тиском, так й інформаційним голодом. На місце оригінальності приходять стереотипи мислення і сприйняття світу за принципом калейдоскопу.

Різновидом «кліпового мислення» є *«цитатне мислення»*. Цей термін виник в межах філософії структуралізму та постструктуралізму і вживався для характеристики творчості письменників-постмодерністів. За висловами дослідників, ця література покликана виразити внутрішнє відчуття «космічного хаосу», світу, де панує «внутрішній розпад речей» [21]. Сам феномен цитування пов'язаний з зверненням до культурних кодів, які присутні у таких поняттях як «родова пам'ять», «підсвідоме», «історична свідомість», «самоідентифікація» тощо. В основі акту цитування відбувається співвіднесення тексту як інформаційної форми, яка відображає певний культурно-історичний контент з інформаційним матеріалом іншої культурної епохи, іншого часу і простору. Мистецтво письменника як художника слова полягає у тому, щоб цей культурно-історичний контент твору при введенні нової фактури семантико-модального звучання не набув недоречних форм. Саме це побоювання лежить в основі сучасної версії «цитатного мислення», коли час і простір втратили своє духовно-культурне й історичне коріння, а до нього звертається майже вся Internet спільнота. Саме з цього часу термін «цитатне мислення» розширив свої межі і отримав негативні інтенції.

Цифрова інфантильність. Поняття «цифрова інфантильність» співзвучно з поняттям «Internet-інфантильність», але його онтологія розкриває різні рівні можливості людини інформаційного суспільства щодо користування ресурсами «світового павутиння» залежно

від доступу до «оцифрованого» світового інформаційного ресурсу. «Цифровий доступ» надає людині розширені можливості для особистого зростання та сприяє досягненню своїх цілей з найменшими зусиллями. З легкістю цифрового життя зростає соціальний егоїзм і відчуження. Конкурентно-спроможними стають ті, хто скоріш освоєю інформаційні технології і вдало користується ресурсом мобільності. Тому віра у прекрасне життя для всіх, яке ніби то пропонує інформаційне середовище скидає свої примари, коли людина входить у поле правил ринку праці. «На ринках праці, зазначає засновник Даоського економічного форуму К. Шваб, віддається перевага обмеженому колу технічних навичок, тому цифрові платформи і ринки, побудовані на основі глобальних поєднань, готові платити завищені винагороди невеликій кількості зірок. ...Переможцями стануть ті, хто спроможний у повній мірі приймати участь в інноваційно-орієнтованих екосистемах шляхом надання нових ідей, бізнес моделей, товарів і послуг, а не ті, хто може запропонувати тільки низку кваліфікацію або звичайний капітал» [3, с. 78].

Широкого розповсюдження це явище набуло починаючи з 80-90-х років XX століття, коли у країнах західної цивілізації з'явилося «суспільство споживання», а само воно в критичних матеріалах стало позиціонуватися як спілкування численних суб'єктів на ім'я “kid adults” (дорослі діти). Така картинка західного соціуму віддзеркалила нову специфіку організації життя на рівні індивіда, коли багато людей, знаходячись у структурі суспільства споживання стали пізно одружуватися (або жити на самоті – singleton), відмовлятися від сім'ї і дітей, і просто жити у своє задоволення. Лінія «пасивного індивідуалізму» позначилася і на суспільній активності. Нове покоління kid adults, створивши певний суспільний прошарок, практично стало ігнорувати суспільне життя у його традиційних формах і перетворилося у звичайнісінький клас споживачів соціальних благ. Практичний розсудок такої людини, перебуваючи у стані вічного незадоволення життям, у життєві пріоритети висунув світ матеріальних речей. Технологічні новації цей внутрішній позов лише посилили.

Internet ресурс цю залежність тільки зміцнив. Крім залежності від речей індивід став залежним і від культури Internet середовища, у тонкощах форм подачі якої людська свідомість відразу підпадає під опіку її нав'язливого характеру з досить суперечливими наслідками. З одного

боку, опинившись один на один із мережею «доросла дитина» опиняється у світі віртуальних повідомлень, які тяжіють до спрощення, як в лексичній, так і в семантичній формах. Такий спосіб спілкування знімає напруження і утворюючи ситуацію довіри значно спрощує діалог. А з другого, відсутність у цих формах красок емоційного забарвлення приховує безліч пасток, які маскуються у «дитячість» в висловах й у «приємність» сленгу, чим створюється штучний фон доступності і довірливості мовного поля користувачів Інтернету. Знаходячись у такому натовпі, особистість втрачає своє «Я», розчиняє його у певному консолідованому образі споживача. У підсумку, такий механізм повернення до «дитячості» знижує у користувачів здатність до критики, і спонукає до конформізму. Відбувається «втеча не тільки від свободи» (Е. Фромм) і розчинення власного «Я», але й руйнування самого буття. Людина стає Internet планктоном, легкою здобиччю для маніпуляції.

У молодіжному середовищі стиль життя “kid adults” сьогодні яскраво проявляється у трудовій діяльності. Йдеться про прагнення до фрілансу, вільних заробітків, коли молода людина прагне грошей і кар’єри. З одного боку така практика привітається, адже це є ознакою «духовного росту», а з іншого, за визнанням соціологів, вона порушує баланс між віддачею та отриманням від суспільства. На зворотному боці невдоволення життям і стан постійної «гонки за лідерство» провокують зростання деяких психосоматичних розладів, росту органічних та нервових захворювань, наприклад, таких як депресія. Вважається, що депресія є найнебезпечнішим захворюванням епохи постіндустріалізму і на рубежі 20-30 років нашого століття, вона може набути масштабів епідемії. Серед країн індустріальної «десятки» найуразливішою країною до цього захворювання є Японія, де за даними ВООЗ кількість самогубств є найвищою.

Трансактивна пам’ять. У 2016 році група вчених з Вісконтентського університету (США) оприлюднили результати тривалого експерименту серед студентів університету. Експеримент полягав у дослідженні *гостроти пам’яті* серед двох груп студентської молоді: першу групу складали студенти, які зверталися до «електронною» пам’яті [світу гаджетів] постійно й за будь-яких обставин. Другу групу – студенти, які віддавали перевагу формально-логічним здібностям людського розсудку й його природній властивості до запам’ятовування отриманої інформації. Хоча результати декого збентежили,

але, разом з тим, з позиції розуміння людини як соціально-біологічної істоти вони були цілком переконливими. Результати показали, що гострота пам'яті, а це здатність переосмисленого і точного висловлювання отриманої кількості інформації, у студентів другої групи, порівняно з студентами першої групи, виглядала значно вищою. Це пояснювалося зниженням активності у студентів першої групи процесів психомоторики, які сприяють активізації центрів головного мозку, що відповідають за види пам'яті. У результаті, платою за такий «комфорт для мозку» стала часткова втрата короткостроковою пам'яттю її природної властивості як еластичність, тобто, здібності запам'ятовувати і забувати. Діалектика результатів цього експерименту виявилася досить простою: порожнеча породжує порожнечу і якщо нема що запам'ятовувати, то нема що і забувати.

Отже, з попереднього прикладу стає зрозумілим, що трансактивна пам'ять означає заміщення природної пам'яті людини, яка містить культурно-історичні й психологічні феномени її буття на цифрову (електронну), яка природно цих феноменів позбавлена. Захоплення людською спільнотою благ цивілізації, у тому числі і благ, що «за нас хтось думає» та відмова сучасного покоління від традиційних знань і способів їх отримання як «зайвого» і «несучасного», трансформує пересиченість життям у синдром цифрової амнезії. В умовах медійного перевантаження «супернатуральними стимулами» надлишкова інформація лише стимулює гіперактивність мозку та його перенавантаження, і ніяким чином не торкається завдань впорядкування отриманої інформації, а головне формуванню культури мислення. На додаток багатозначність, мультимедійність та перманентне оновлення контенту інформаційного матеріалу створюють для трансактивної пам'яті безліч інформаційних «печер» Р. Бекона, в яких вона остаточно втрачає соціальні орієнтири і психологічну стійкість. З цього приводу доречною є думка великого філософа, що «хибні авторитети, нерозумні натовпи подібні намальованому, або зробленому з каменя оку, яке володіє лише назвою ока, а не його властивостями» [23, с. 542].

4. Висновок

Вищезазначені форми «інтерпасивних хвороб» сигналізують суспільству, що зростаюча хвиля інформації в умовах відсутності соціокультурних фільтрів і чіткого нормативно-правового регулювання

медійного простору стає надто небезпечним викликом для психічного здоров'я соціуму й індивіду. «Інтерпасивно хвору» людину розривають два протилежні відчуття: з одного боку як самозамкнута в собі істота, вона схильна відчувати певну самовпевненість від того, що в кіберпросторі вона завжди може реалізувати потреби свого «Я», але, з другого – в глибинах її душі постійно присутній сумнів в її нікчемності і надія на щось стороннє, що завжди може її підтримати і спасти. У такому стані вона стає легкою здобиччю новомодних культурно-ідеологічних течій, які пропонують свої універсальні рецепти самовдосконалення і самозростання, зберігаючи при цьому вигляд своєї абсолютної байдужості до можливого вибору самої людини.

Наведений аналіз дозволяє нам акцентувати увагу і на питанні співвідношення особистого і всезагального. Межі Інтернет свободи особистості і перспективи можливостей комп'ютерних технологій як нових складових екзистенційного підґрунтя безпеки, спонукають інститут держави до кроків щодо захисту як психічного здоров'я людини, так і соціокультурних і моральних символів її буття як основ цілісності людської особистості. Перш за все, це повинно відбуватися на національному рівні у спосіб вироблення національно-орієнтованих стратегій інформаційної безпеки, інформаційної політики та зміцнення інформаційно-культурної грамотності самої людини.

Список літератури:

1. Бодрийяр Ж. Прозрачность зла / Ж. Бодрийяр; М.: Добросвет, 2000. – 258 с.
2. Тоффлер А. Футурошок. – СПб.: Лань, 1997. – 464 с.
3. Шваб К. Четвертая промышленная революция. Эксмо. 2016. – 208 с.
4. Жижек С. Интерпасивность. Желание влечение. Мультикультурализм. Пер. с англ. – СПб.: Алетея, 2005. – 156 с.
5. Прудникова О. В. Феномен інформаційної культури: онтологічний статус та соціоантропологічні детермінанти: монографія / О. В. Прудникова: за заг. ред. О. П. Дзьобаня. – Харків : Право, 2017. – 496 с.
6. Дзьобань О.П. Інформаційна безпека у проблемному полі соціокультурної реальності : Монографія. – Х.: Майдан, 2010. – 260 с.
7. Зиннурова Л.И. Цинизм как серьезный недуг современной культуры// Культура народов Причерноморья. – 2012. – № 225. – С. 127–131.
8. Прудникова О.В. До проблеми типологізації інформаційної культури// Політологічний вісник. 36-к наук. праць. – К.: ВАДЕКС, 2014. – С. 164–174.
9. Кривцун О.А. Ценности культуры и судьбы искусства. – М.: Знание, 1989. – 64 с.

10. Зомбарт В. Буржуа. Этюды по истории духовного развития современного экономического человека. – М.: Наука, 1994. – 443 с.

11. Хайрулліна Ю.О. Показники міри сформованості світоглядної культури особистості// Політологічний вісник. Зб-к наук. праць. – К.: ВАДЕКС, 2014. – С. 77–84.

12. Выготский Л.С. История развития высших психических функций. Собр. Соч.: В 6 т. – М.: Педагогика, 1982. – 504 с.

13. Дзьобань О.П., Романюк С.М. Інформаційні детермінанти сучасних трансформаційних процесів // Вісник Національної юридичної академії України ім. Ярослава Мудрого. Серія: Філософія, філософія права, політологія, соціологія. – Х.: Право, 2012. – № 3. – С. 13–19.

14. Schiller, Herbert I. Communication and cultural domination / H.I. Schiller. – International Arts and Sciences Press, 901 North Broadway, White Plains, N.Y. 10603. 1976, P. 9–10.

15. Маклюэн М. Война и мир в глобальной деревне. М.: АСТ, 2012. – 219 с.

16. Жижек С. Интерпасивность. Желание, влечение. Мультикультурализм. Пер. с англ. – СПб.: Алетейя, 2005. – 156 с.

17. Опасности социальных сетей [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://ru.wikipedia.org/wiki/>.

18. Риски Интернета: цифровой психоморфоз и инфантильность [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://webscience.ru/details/riski-interneta-cifrovoy-psihomorfoz-i-infantilnost>.

19. Слюсар В.М. Рациональне насилля в глобальному світі як ствердження принципу соціальної взаємодії «вибір без вибору»/Час вибору: виклики інформаційної епохи: колективна монографія / за заг. ред. О.А. Івакіна, Д.В. Яковлева. – Основа: Видавничий дім «Гельветика», 2016. – 472.

20. Слотердайк П. Критика циничного разума Москва: АСТ, 2009. – 800 с.

21. Цитатное мышление / Постмодернизм. Словарь терминов [Электронный ресурс]. Режим доступа: <http://postmodernism.academic.ru/150/%D1%86%D0%B8%D1%82%D0%B0%D1%82%D0%BD%D0%BE%D0%B5>.

22. Санакуев М.Г. Соціально-філософський аналіз інформації в системі комунікацій. Дис. канд. філ. наук. Дніпропетровській нац. ун-т ім. Олеся Гончара: Дніпропетровськ. 2015. – 178 с.

23. Таранов П.С. 120 философов: Жизнь. Судьба. Учение. Мысли: В 2-х т. – Симферополь: «Реноме», 2002. – 704 с.: Т. 1. – 684 с.

References:

1. Bodrijjar Zh. (2000) Prozrachnost' zla [Transparency of Evil] Moscow: Dobrosvet.

2. Toffler A. (1997) Futuroshok [Future Shock]. Saint-Petersburg: Lan'.

3. Shvab K. (2016) Chetvertaja promyshlennaja revolyucija. [The Fourth Industrial Revolution] Moscow: Jeksmo.

4. Zhizhek S. (2005) Interpasivnost'. Zhelanie vlechenie. Mul'tikul'turalizm. [Inter-passivity. Desire attraction. Multiculturalism.] Saint-Petersburg: Aleteja.

5. Prudny'kova O. V. (2017) Fenomen informacijnoyi kul'tury: ontologichnyj status ta socioantropologichni determinanty: monografiya [The phenom-

enon of information culture: ontological status and socioanthropological determinants: monograph] Kharkiv : Pravo.

6. Dz'oban' O.P. (2010) Informacijna bezpeka u problemnomu poli socio-kul'turnoyi real'nosti : Monografiya [Information security in the problem field of socio-cultural reality: Monograph] Kharkiv: Majdan.

7. Zinnurova L.I. (2012) Cinizm kak ser'eznyj nedug sovremennoj kul'tury [Cynicism as a serious ailment of modern culture] Simferopol: Kul'tura narodov Prichernomor'ja., no. 225, pp.127–131.

8. Prudny'kova O.V. (2014) Do problemy' ty'pologizaciyi informacijnoyi kul'tury' [On the problem of typology of information culture] Politologichny'j visny'k. Zb-k nauk. pracz'. Kyiv: VADEKS, pp. 164–174.

9. Krivcun O.A. (1989) Cennosti kul'tury i sud'by iskusstva [The values of culture and the fate of art] Moscow: Znanie.

10. Zombart V. (1994) Burzhua. Jetjudy po istorii duhovnogo razvitija sovremennoho jekonomicheskogo cheloveka [Etudes on the history of the spiritual development of modern economic man] Moscow: Nauka.

11. Xajrullina Yu.O. (2014) Pokazny'ky' miry' sformovanosti svitoglyadnoyi kul'tury' osoby'stosti [Indicators of the degree of the formation of the world-view of a personality culture] Politologichny'j visny'k. Zb-k nauk. pracz'. Kyiv: VADEKS, pp. 77–84.

12. Vygotskij L.S. (1982) Istorija razvitija vysshih psihicheskikh funkcij. Sobr. Soch.: V 6 t. [History of development of higher mental functions. Collected Works in 6 volumes.] Moscow: Pedagogika.

13. Dz'oban' O.P., Romanyuk S.M. (2012) Informacijni determinanty' suchasny'x transformacijny'x procesiv [Information determinants of modern transformation processes] Visny'k Nacional'noyi yury'dy'chnoyi akademiyi Ukrayiny' im. Yaroslava Mudrogo. Seriya: Filosofiya, filosofiya prava, politologiya, sociologiya. Kharkiv: Pravo., no. 3, pp. 13–19.

14. Schiller, Herbert I. (1976) Communication and cultural domination. New York: International Arts and Sciences Press.

15. Makljujen M. (2012) Vojna i mir v global'noj derevne [War and Peace in a Global Village] Moscow: AST.

16. Zhizhek S. (2005) Interpasivnost'. Zhelanie, vlechenie Mul'tikul'turalizm. [Inter-passivity. Desire, attraction. Multiculturalism] Saint-Petersburg: Aleteja

17. Opasnosti social'nyh setej (2018) [The Dangers of Social Networks] Available at: <https://ru.wikipedia.org/wiki/>(accessed 5 February 2018).

18. Riski Interneta: cifrovoj psihomorfyz i infantil'nost' (2018) [Risks of the Internet: digital psychomorphosis and infantilism] Available at: <http://webscience.ru/details/riski-interneta-cifrovoy-psihomorfyz-i-infantilnost> (accessed 5 February 2018).

19. Slyusar V.M (2016) Racional'ne nasy'llyya v global'nomu sviti yak stverdzhennya pry'ncy'pu social'noyi vzayemodiyi "vy'bir bez vy'boru" [Rational violence in the global world as a confirmation of the principle of social interaction "choice without choice"] Chas vy'boru: vy'kly'ky' informacijnoyi epoxy': kolekty'vna monografiya [Time of choice: challenges of the information age: collective monograph] (eds. O.A. Ivakina, D.V. Yakovlev) Kherson: "Gelvetyka" pp. 265-270.

20. Sloterdajk P. (2009) Kritika cinichnogo razuma [Criticism of the cynical mind] Moscow: AST.

21. Citatnoe myshlenie / Postmodernizm. Slovar' terminov (2018) [Cytate thinking / Postmodernism. Glossary of terms] Available at: <http://postmodernism.academic.ru/150/%D1%86%D0%B8%D1%82%D0%B0%D1%82%D0%BD%D0%BE%D0%B5> (accessed 5 February 2018).

22. Sanakuyev M.G. (2015) Social'no-filosofs'kyj analiz informaciyi v sy'stemi komunikacyj [Socio-philosophical analysis of information in the system of communications] (PhD Thesis) Dnipropetrovsk: Dnipropetrovsk National University of Oles Gonchar.

23. Taranov P.S. (2002) 120 filosofov: Zhizn'. Sud'ba. Uchenie. Mysli [120 philosophers: Life. Fate. Teachings. Thoughts] Simferopol: “Renome”.